

अस्वीकरण

नेपालीमा अनुवाद गरिएको मामिलाको निर्णय पक्षकारले आफ्नो भाषामा बुझ्नु को लागि मात्र हो। सबै व्यावहारिक र आधिकारिक उद्देश्यका लागि, फैसलाको अंग्रेजी संस्करण नै प्रामाणिक हुनेछ र कार्यान्वयनको उद्देश्यका लागि पनि अंग्रेजी भाषा मै जारी भएको फैसला मान्य हुनेछ।

[२०१४] ११ एस.सी.आर. ३०५

अवधेश कुमार मिश्रा

बनाम

सिक्किम राज्य

(सन् २०१० को देवानी अपील संख्या ६७७८)

डिसेम्बर ०९, २०१४

[जगदीश सिंह खेहर र अरुण मिश्रा, जेजे.]

सेवा नियम:

सिक्किम सरकारी सेवा (उन्नति ग्रेड) नियम, १९९९ - आर. ६(५) — उन्नति ग्रेड — निरन्तर सेवाको दस वर्ष पूरा भएपछि अपीलकर्ता-स्नातक शिक्षकलाई अनुदान, स्नातकोत्तर शिक्षकको डी पदको उन्नति ग्रेड /स्केल दिइएको छ - अपीलकर्ताले पदोन्नति ग्रेडको दावी गर्दै, प्रधानाध्यापक, वरिष्ठ माध्यमिक विद्यालयको पदको वेतनमानको आधारमा - आयोजित गरियो: यद्यपि अपीलकर्ताले प्रधानाध्यापक पदको लागि निर्धारित शैक्षिक योग्यता पूरा गर्दछ, प्रिन्सिपल, सिनियर सेकेन्डरी स्कूलको पदमा सम्बन्धित भर्ती नियम अनुसार प्रिन्सिपलको पदोन्नति हुन योग्य छैन - अपीलकर्ता फिडर क्याडरसँग सम्बन्धित छैन, जसमध्ये प्रधानाध्यापकपदमा पदोन्नति द्वारा नियुक्ति गर्न सकिन्छ ~ अपीलकर्तासँग त्यस्तो पदोन्नतिको लागि निर्धारित अनुभव छैन ~ यसप्रकार, प्रधानाध्यापक को पद को ग्रेड मा सन् १९९९ नियम को ६ (५) को तहत, अग्रिम ग्रेड को अनुमति को लागि अपीलकर्ता योग्य छैन; वरिष्ठ माध्यमिक विद्यालय।

भारत संचार निगम लिमिटेड बनाम वेलुसामी, २०११ (१४) एससीआर ५०२: आर. संथाकुमारी_जी एससीसी ५१०; हुकुम चंद गुप्ता बनाम महानिदेशक, भारतीय कृषि अनुसंधान परिषद २०१२ (८) एससीआर ८३१: (२०१२) १२ एससीसी ६६६ - संदर्भित।

देवानी अपील क्षेत्राधिकार: सन् २०१० को देवानी अपील संख्या ६७७८।

सन् २००६ को रिट याचिका (सी) नं. ४१ मा सिक्किम उच्च न्यायालयको मिति ०५.०६.२००८ को निर्णय र आदेशबाट उत्पन्न।

अपीलकर्ताको लागी सुधीर किलश्रेष्ठ।

ए. मारियारपुथम, यूसुफ खान (अरुणा माथुरको लागी) उत्तरदाताको लागी।

न्यायालयको फैसला जे.एस.खेहर, जे. द्वारा दिएको थियो

१. अपीलकर्तालाई सिक्किम सरकारको मूल मानव संसाधन विकास विभागको स्नातक शिक्षकको रूपमा रोजगारमा सामेल गरिएको थियो। स्नातक शिक्षकको रूपमा १० वर्षको निरन्तर सेवा पूरा गरेपछि, उनलाई गत २२.०१.१९९७ देखि लागू हुने गरी रु.७०००-२२५-११५०० को उन्नयन ग्रेड/स्केलमा तलब लिन अनुमति दिइयो। रु.७०००-२२५-११५०० को उपर्युक्त स्केल स्नातकोत्तर शिक्षक पदको हो भन्ने कुरामा विवादको विषय होइन।

२. सिक्किम सरकारी सेवा (उन्नति ग्रेड) नियम, १९९९ (यसपछि '१९९९ नियम' भनिने) अन्तर्गत सरकारी कर्मचारीहरूलाई उन्नति ग्रेडमा राखिने अधिकार प्रदान गरिएको छ। उन्नति ग्रेड को अनुदान को लागि प्रक्रिया सन् १९९९ को नियम ६ मा चित्रित गरिएको छ, जो यस अन्तर्गत निकालिएको छः

"६. उन्नति ग्रेड प्रदान गर्ने कार्यविधि:-

(१) उपसचिव र सो सरहको तहसम्मका सरकारी कर्मचारीले सो अवधिको अधीनमा रही कुनै पद/श्रेणीमा निरन्तर सेवा गरेको १०(दश) वर्ष पूरा भएपछि बढ्दा ग्रेडको तलबमान दिइनेछ यदि:

(क) विभागीय बढ्दा समितिबाट स्वीकृति प्राप्त भएर,

(ख) अग्रिम ग्रेडको लागि विचार गर्नु भन्दा पहिले तीन वर्षको लागि उनीहरूको गोपनीय प्रतिवेदनमा कुनै प्रतिकूल प्रविष्टि देखा परेन।

तर यस नियम बमोजिम अग्रगमन ग्रेड प्रदान गर्दा सो भन्दा माथिको श्रेणीमा पदोन्नति भएको मानिने छैन र कर्मचारीलाई कर्मचारीको लागि दावी गर्ने अधिकार हुनेछ जबसम्म त्यस्तो माथिल्लो ग्रेडमा रिक्तता विद्यमान छैन र अन्यथा त्यस्तो उच्च श्रेणीमा पदोन्नतिको लागि विचार गर्न योग्य छ।

(२) अग्रगमन ग्रेड प्रदान गर्दा सम्बन्धित कर्मचारीको पदनाममा कुनै परिवर्तन हुने छैन।

(३) कुनै खास पद/श्रेणीमा एक पटक अग्रगमन ग्रेडको तलब दिइनेछ।

(४) पूर्व-परिमार्जित स्केलहरू एकआपसमा गाभिएको र सरकारी कर्मचारीले गत १.१.१९९६ भन्दा अघि को उन्नति ग्रेडको माध्यमबाट पूर्व-संशोधित स्केलमा उच्च स्केलमा पुगेको अवस्थामा तलब निर्धारणमा स्केलको संशोधित वेतनमा उच्च स्केल दिइनेछ अर्थात् स्केलको संशोधित वेतनमा तदनुरूपी उन्नयन स्केल।

(५) सरकार सम्बन्धित भर्ना नियम बमोजिम पदोन्नति हुन योग्य भएको पदको लागि तोकिएको तलबमान भन्दा कम हुने छैन।"

(जोड हाम्रो हो)

३. याचिकाकर्ताको तर्फबाट विद्वान अधिवक्ताले प्रस्तुत गरेको एकान्त तर्क यो थियो कि स्नातक शिक्षकको रूपमा आफ्नो कार्यकालको दौडान, अपीलकर्ताले एक पनि पदोन्नति प्राप्त गरेन, र यसैले, उन्नति ग्रेड को अनुदानको लागि विचार गर्न योग्य भयो। विद्वान अधिवक्ताका अनुसार, उन्नति ग्रेड, सम्बन्धित कर्मचारी योग्य भएको पदको सन्दर्भमा निर्धारण गर्नु पर्दछ। जहाँसम्म यस विषयको तात्कालिक पक्षको कुरा छ, अपीलकर्ताका विद्वान अधिवक्ताले शिक्षा विभाग (वरिष्ठ माध्यमिक विद्यालयका प्रधानाध्यापकहरू र माध्यमिक विद्यालयका प्रधानाध्यापकहरू) भर्ती नियमहरू, १९९२ (यसपछि 'भर्ती नियमहरू' को रूपमा उल्लेख गरिएको छ) मा भरसा राखे। उपर्युक्त भर्ती नियमावलीमा प्रधानाध्यापकहरू, उच्च माध्यमिक विद्यालयहरू, साथै माध्यमिक विद्यालयका प्रधानाध्यापकहरू/प्रधानाध्यापकहरूको पदमा भर्ती गर्ने विधिको व्यवस्था गरिएको छ। अपीलकर्ताको तर्फबाट विद्वान अधिवक्ताको तर्क छ कि अपीलकर्ता प्रधान, उच्च माध्यमिक

विद्यालयको प्रधानाध्यापक पदको लागि योग्य थियो, र यसैले, प्रधानाध्यापक, उच्च माध्यमिक विद्यालयको पदको लागि प्रदान गरिएको ग्रेड/स्केलमा उन्नयन ग्रेड प्रदान गरिएको हुनुपर्ने थियो। जहाँसम्म यस विषयको तात्कालिक पक्षको कुरा छ, अपीलकर्ताका विद्वान अधिवक्ताले उच्च माध्यमिक विद्यालयको प्रधानाध्यापक पदको सन्दर्भमा 'भर्ती नियमहरु' मा संलग्न अनुसूचीमा हाम्रो ध्यान आकृष्ट गर्नुभएको छ। उपर्युक्त अनुसूचीको सान्दर्भिक अंश यस अन्तर्गत पुनः प्रस्तुत गरिएको छः

अनुसूची

पदको नाम	तल्लो पदमा प्रत्यक्ष भर्ती अनुभव / प्रशिक्षण / सेवाको लम्बाइको लागि आवश्यक शैक्षिक र अन्य योग्यता; (प्रत्यक्ष भर्तीका लागि तोकिएको उमेर र शैक्षिक योग्यता पदोन्नतिको हकमा लागू हुन्छ कि हुँदैन)	पदोन्नतिको लागि आवश्यक शैक्षिक र अन्य योग्यता सहित	ग्रेड द्वारा भर्ती को मामिलामा पदोन्नति / प्रतिनियुक्ति/स्थानान्तरण पदोन्नति/ प्रतिनियुक्ति स्थानान्तरण गरिनेछ	यदि डीपीसी अवस्थित छ भने यसको संरचना के हो?
१	८	९	११	१२
प्रिन्सिपल सिनियर सेकेन्डरी स्कुल	क) बी.एड. र १५ वर्षको प्रशासनिक शिक्षण अनुभव (ख) बी.एड./एम.एड.को साथ स्नातकोत्तर डिग्री। ७ साल शिक्षण अनुभवको साथ	स्तम्भ ८ मा जस्तै	(क) १५ वर्ष सेवा भएको माध्यमिक विद्यालयको प्रधानाध्यापक (ख) बी.एड. सहितको पीजीटी। ७ वर्षको नियमित सेवा सित	सरकारले समय-समयमा छुट्टै सूचनाद्वारा गठन गरिएको अनुसार

भर्ती नियमावलीको स्तम्भ ८ र ९ मा उल्लिखित योग्यताको आधारमा, यो अपीलकर्ताको लागि विद्वान अधिवक्ताको निवेदन हो, कि अपीलकर्तासँग ७ वर्षको शिक्षण अनुभवको साथ बी.एड.को साथ मास्टर डिग्री छ, र यस प्रकार, प्रगति ग्रेडबाट मितिमा प्रधानाध्यापक, वरिष्ठ माध्यमिक विद्यालयको पदमा पदोन्नतिको लागि योग्य थियो। यस विषयमा उपरोक्त दृष्टिले प्रस्तुत गरिएको निवेदनमा याचिकाकर्ताले प्रधानाध्यापक, उच्च माध्यमिक विद्यालयको पदको तलबमानको आधारमा उन्नति ग्रेड प्रदान गरेको दाबी गरेको छ।

४. हामीले अपीलकर्ताको इसारामा अघि सारिएको एकान्त तर्कलाई विचारपूर्वक विचार गरेका छौं। अपीलकर्ताको दावीको वैधता '१९९९ को नियम' को नियम ६ को सन्दर्भमा निर्धारण गरिनेछ, जसले उन्नति ग्रेड प्रदान गर्ने प्रक्रियाको वर्णन गर्दछ। नियम ६(५) ले व्यवस्था गरेको छ, कि पदको सन्दर्भमा उन्नति ग्रेड प्रदान गरिनेछ, जसमा एक सरकारी कर्मचारी "... प्रासंगिक भर्ती नियम अनुसार पदोन्नति हुन योग्य छ"। निर्धारण गर्नुपर्ने प्रश्न के हो भने, भर्ती नियम अन्तर्गत उच्च माध्यमिक विद्यालयको प्रधानाध्यापक पदमा पदोन्नतिको लागि अपीलकर्ता योग्य थियो/छ? यदि माथिको जवाफ सकारात्मक छ भने, उनको दावी न्यायोचित हुनेछ। यस तथ्यको बावजूद, अपीलकर्ताले प्रधानाध्यापक, वरिष्ठ माध्यमिक विद्यालयको पदको लागि निर्धारित शैक्षिक योग्यता पूरा गर्दछ, हामी सन्तुष्ट छौं, यो निष्कर्षमा पुग्नु सही हुनेछैन, कि उसले "... सम्बन्धित भर्ती नियमहरू अनुसार, वरिष्ठ माध्यमिक विद्यालयको प्रधानाध्यापकको रूपमा पदोन्नति हुन योग्य छ"। हामी यसो भन्छौं किनभने, भर्ती नियमहरूमा संलग्न अनुसूची अनुसार, अपीलकर्ता फिडर क्याडरको सम्बन्धित छैन, जसमध्ये पदोन्नति द्वारा नियुक्ति गर्न सकिन्छ: प्रधानाध्यापकहरू, वरिष्ठ माध्यमिक विद्यालयहरूको पदमा। अपीलकर्तासँग भर्ती नियममा संलग्न अनुसूचीमा यस्तो पदोन्नतिको लागि निर्धारित अनुभव छैन। यस सन्दर्भमा, अनुसूचीको स्तम्भमा उल्लेख गर्नु सान्दर्भिक हुनेछ, प्रधानाध्यापक, उच्च माध्यमिक विद्यालयमा पदोन्नति, १५ वर्ष सेवा गरेका माध्यमिक विद्यालयका प्रधानाध्यापकहरूबाट र बी.एड. भएका स्नातकोत्तर शिक्षकहरूबाट र ७ वर्षको नियमित सेवाबाट गरिएको पद पनि हुन सक्छ। याचिकाकर्ताले कहिल्यै पनि प्रधानाध्यापक वा स्नातकोत्तर शिक्षकको पद धारण गरेको छैन, न त उनीसँग सेवाको अनुभव (माध्यमिक विद्यालयको हेडमास्टरको रूपमा १५ वर्ष, वा स्नातकोत्तर शिक्षकको रूपमा ७ वर्ष) छ। यसैले, अपीलकर्तालाई "... सम्बन्धित भर्ती नियम अनुसार " प्रधानाध्यापक, उच्च माध्यमिक विद्यालयको पदमा पदोन्नति हुन योग्य छैन।" यसरी हेर्दा, उच्च माध्यमिक विद्यालयको प्रधानाध्यापक पदको ग्रेडमा सन् १९९९ को नियमावलीको नियम ६(५) बमोजिम याचिकाकर्ताले उन्नति ग्रेड प्राप्त गर्न योग्य नभएकोमा हामी सन्तुष्ट छौं।

५. भारत सञ्चार निगम लिमिटेड बनाम आर. सन्थाकुमारी वेलुसामी, (२०११) ९ एससीसी ५१०, र हुकुमचन्द गुप्ता बनाम महानिर्देशक, भारतीय कृषि अनुसन्धान परिषद्, (२०१२) १२ एससीसी ६६६ मा यस न्यायालयले गरेको फैसलामा अपीलकर्ताका विद्वान अधिवक्ताले भरोसा राख्नु सान्दर्भिक हुनेछ। फैसलाहरूमा उन्नति ग्रेड प्रदान गर्ने प्रावधानहरू र सर्तहरू नियमहरू र सर्तहरू नियमहरूमा निर्भर छन् जुन हातमा रहेको मामलामा उन्नति ग्रेड को अनुदानको लागि योग्यताको लागि प्रचलित नियमहरूको लागि प्रचलित छन्, हामी विचार गरिएको दृष्टिकोणको छौं, कि माथि उल्लिखित कुनै पनि निर्णयले अपीलकर्तालाई कुनै पनि मद्दत गर्न सक्दैन, उठाइएको दाबीको लागि।

६. माथि उल्लिखित कारणहरूको लागि, हामी तत्काल अपीलमा कुनै योग्यता भेट्टाउन सक्दैनौं, र तदनुसार खारेज गरिन्दै छ।